

sokkal inkább az, hogy a hagyományos szolgáltatásokat nyújtó információs ügynökségek fokozatosan vezetnek be az információs és kommunikációs eszközöket. Ezért a könyvtárak, mint számos információs tevékenység csomópontjai, magabiztosabban nyúlhatnak bele a régi és új információs szolgáltatások szívevébe. Tehát a

6. tézis: *Ha az információs teljesítményt úgy fogjuk fel, mint segítséget a problémák megoldásához, akkor információs fordítókörként építhetjük ki a könyvtárak pozíciójukat a szolgáltatási szektorban.*

Az elkövetkező évtizedben a könyvtárak új elemekkel bővíthetik funkcióikat. Ezek pontosabb kijelöléséhez a cikk egy táblázatot közöl, amely a négy funkciókör (felvilágosítás, tanácsadás, forrásközvetítés, képzés-továbbképzés) szerint tagolva vizsgálja az információs igényeket és szolgáltatásokat. Az új szolgáltatások bevezetésének pénzügyi, személyi és politikai akadályait az okos könyvtárvezetés ügyes marketinggel, jó kooperációval és nem hagyományos megoldásokkal legyőzheti. Ezt fejezi ki a

7. tézis: *Új kooperációs struktúrákkal és a könyvtári szolgáltatásoknak az információs piac struktúrába való integrációja révén a könyvtári szolgálat számára új területek nyílnak.*

Lehet, hogy a gazdasági körülmények nem tették még szükségessé, lehet, hogy a különféle társadalmi struktúrák információs csatornáit miatt nincs is szükség rájuk, de az NSZK-ban még nem jött létre annyi és oly kiterjedt információs hálózat, mint Angliában. Kétségtelen azonban az is, hogy a könyvtárak imázsa az ipar és a kutatás képviselői szemében – óvatosan fogalmazva is – nem optimális. Ezért a

8. tézis: *Az információs szektorban gyakran alábecsülik a könyvtári tapasztalatok hasznosításának lehetőségeit a tudástransfer gyakorlatában.*

Nehéz megjósolni a fejleményeket, de kétségtelen, hogy az információs technika 90-es évekre várható fejlődése kihat a könyvtári szolgálat struktúrájára is.

Nem lehet azonban pontosan tudni, hogyan és milyen következményekkel. Mindenesetre a CD-ROM nyújtotta lehetőségekkel és az OPAC (nyilvános online katalógus) használatával tartósan érdemes számolni. Ezért a

9. tézis: *Az információtechnikai fejlemények és a könyvtári módszerbeli tudás összeolvasztása új feladatokat állít a 90-es években a könyvtárak elé a nyilvános szolgálatban és a források használatának oktatásában.*

A 90-es években is megőrzik a könyvtárosok hivatásuk hagyományos funkcióit és feladatait (a könyvtári szervezet biztosítása és a használat aktív segítése), de új funkciókat is ellátnak a tájékoztatás és az információs szolgáltatások terén, sőt felkészítik olvasóikat a könyvtáron kívüli információs rendszerek használatára is. A könyvtárosok és az információs szakemberek felkészültsége módszertani, technikai, szervezési és pszichológiai összetevőkből fog állni, s a jövő információs szakmaiban még nagyobb hangsúly esik arra, hogy nemzetközi hidakat építsenek a különböző szak- és információs területek közé, és lebontsák az információáramlás előtt a gátakat. Ebből a

10. tézis: *A leendő könyvtári szakemberek akkor fognak megfelelni hivatásuk megváltozott követelményeinek, ha tanácsadónak, fordítónak, a "tudás mérnökének" és az információdszungei nyomkeresőjének tekintik magukat.*

Végezetül: a 90-es évek Európájában a könyvtárak fontosabb szerephez juthatnak az európai információs hálózatban: mint általánosan elismert csomópontok, mint a határokat átszelő vállalkozások partnerei, mint az európai tudástransfer tájékoztató ügynökségei, mint az Európára orientált polgárok információs központjai, s mint az európai információs piac szolgáltatóközpontjai.

/SCHMIDT, R.: Bibliothekarische Informationsdienstleistung in den neunziger Jahren. = ARBIDO-R, 5. köt. 1. sz. 1990. p. 8–18./

(Papp István)

VTLS – integrált könyvtári rendszer

A VTLS (*Virginia Tech Library System*) egy teljes funkciójú, integrált helyi automatizált rendszer a könyvtárak számára, amely lehetőséget nyújt a katalógizálás, a besorolási adatok egységesítése (authority control), az online keresések, a folyóirat- és a kölcsönzés-nyilvántartás, a raktári visszakeresés, valamint a statisztikai és vezetési tevékenység auto-

matizálására. Az állománygyarapítási, valamint a könyvelési alrendszert 1989 januárjában indították. A VTLS, Inc. a MARC-formátumból indul ki, és aktívan részt vesz a szabványfejlesztési munkálatokban. A szoftvercég két legfontosabb produktuma a VTLS és a Micro-VTLS. Az 1985-ben bejegyzett cégnek Virginián kívül ma már Finnországban és

Svédországban is vannak irodái, továbbá elosztó központjai működnek Ausztráliában, Malaysiában és a Nyugat-indiai-szigeteken. Eddig több mint 100 könyvtárban installálták a nagygépes, több mint 40-ben a mikrogépes változatot. Felsőoktatási, közművelődési és szakkönyvtárak egyaránt ügyfelek. 1988-ban a VTLS elnyert egy szerződést valamennyi finnországi felsőoktatási és tudományos könyvtár gépesítésére, hálózatba szervezésére; ez kiterjed egy országos központi katalógusra és 21 hálózati csomópont létrehozására. A skót nemzeti könyvtár is a VTLS segítségével szerkeszti központi katalógusát, és a jövőben egy könyvtári hálózat kifejlesztését is tervezik. A VTLS-fejlesztések hátterét egy virginiai műszaki egyetem adja (évi 60 millió dolláros kutatási költségvetéssel).

Az 1976-ban még CFS-ként (Circulation and Finding System) ismert szoftver 1980-ban, többszöri fejlesztés és bővítés után lett VTLS. A könyvtári adatok minőségére és szabványosságára, a biztonságos és konzervens adatkezelésre helyezik a legnagyobb hangsúlyt. A visszakeresés elve a *képernyők hálózata* lett, amely lehetővé teszi a rekordok közötti kötetlen mozgást. Az adatstruktúra központjában a MARC-rekord áll, amelyet szerves kapcsolatok kötnek össze más rekordokkal, az állományadatokkal, érkeztetési, előjegyzési adatokkal stb. A bibliográfiai adatokat egyszer tárolják, de annyi egyéb típusú adathoz kapcsolják, amennyire csak szükség van. Egy mű minden egyes példányához külön példányrekordot hoznak létre (vonalkód, raktári hely, kölcsönözhetőségi feltételek és státus stb.). Amikor egy adott példány adatait megjelenítjük, a műre, a szerzőre stb. vonatkozó adatokat más rekordokból, automatikusan hívja le a rendszer. A bibliográfiai formátum változatai (UKMARC, FINMARC, LC-MARC stb.) tekintetében a rendszer rendkívül rugalmas, a rekordok teljes egészében módosíthatók, s nincs akadálya a COM-ra, CD-ROM-ra való áttöltésnek sem. Hasonlóképpen egyszerű a státus (kölcsönzésben, kötetésben stb.) lehívása és módosítása, a késedelmi díjak kezelése vagy a használó nyilvántartásba vétele – minden valós időben, online történik.

A folyóirat-nyilvántartás során a rendszer várja az új számok beérkezését, és késés esetén figyelmeztető felirat jelenik meg. A leírást segítik a kiadvány nyelvén automatikusan kiíródó kifejezések (pl. a hónapok nevei). A rendszer kezelni tudja a rendelé-

sek legkülönbözőbb fajtáit, a terjesztők adatait, kinyomtatja a leveleket, és jelentéseket készít.

Az online katalógus mind közvetlen parancsokkal, mind menüből választva kezelhető. Cím, szerző, tárgykör, raktári jelzet, ISSN, ISBN-szám, kulcsszó, az egyetemi tanfolyamok azonosítói stb. szerint is lehet keresni.

A rendszer bizonyos időszakonként statisztikákat és összegzéseket produkál (az új rekordokról, a forgalomról, kinyomtathatja a shelf-list egyes részeit stb.).

A VTLS-rendszerek hálózatba szervezésére több lehetőség is van: központi nyilvántartás egy számítógépen, helyi terminálokkal; egy központi számítógép, amelyben minden tagkönyvtárnak *adatbankszámlája* van (amelyet önállóan vezet, de mások adataiba is betekinthez); több számítógép kapcsolódása (ezek egyikén lehet az egész hálózat állományának központi katalógusa). A hálózat elemei közötti kapcsolatot a VTLS cég egyik speciális terméke (VTLS Network Intelligent Link) támogatja. A Kongresszusi Könyvtár optikai lemezeihez külön interfész készült.

A VTLS az MPE operációs rendszerben fut, Hewlett Packard HP 3000-es sorozatú miniszámítógépeken. (A szoftver alapja a HP IMAGE nevű adatbázis-kezelő rendszere volt.) A HP 3000 különböző méretű – és teljes mértékben kompatibilis – CPU-bővítésekre ad lehetőséget, így a kapacitás növelése minden változtatás nélkül megoldható. Az új 900-as sorozatú, 32 bites központi egység nagyobb könyvtárak számára is előnyössé teszi a VTLS-t (a 950-es típus pl. akár 400 terminált is tud kezelni, 128 megabájtos belső, valamint 13,7 gigabájtos háttértárolóval).

A cikket különféle alkalmazások leírásai illusztrálják (pl. a virginiai VANILLA-hálózat, a finn felsőoktatási könyvtárak számára kifejlesztett LINNEA-hálózat, a Cabell Megyei Könyvtárban felállított állami szintű információs és forrástájékoztató szolgálat). Azt is megtudhatjuk, hogy jelenleg 104 könyvtár használja a rendszert, a licenc megszerzése – teljesítménytől függően – 35–95 ezer dollárba, a rendszer karbantartása pedig 9–18 ezerbe kerül.

/McGRATH, D. H.–LEE, C. R.: The Virginia Tech Library System (VTLS). = Library HI TECH Consecutive Issue, 25. 7. köt. 1. sz. 1989. p. 17–28./

(Mándy Gábor)